

DE ONDERWIJSVISITATIE VERKORTE PROCEDURE **Kleuteronderwijs**

De professionele bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs
aan Hogeschool PXL

www.vluhr.be Brussel - maart 2018

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE - VERKORTE PROCEDURE
KLEUTERONDERWIJS - HOGESCHOOL PXL**

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2018/12.784/2

DEEL I ALGEMEEN DEEL	5
De onderwijsvisitatie – verkorte procedure	
Kleuteronderwijs – Hogeschool PXL	7
DEEL II OPLEIDINGSRAPPORT	13
BIJLAGEN	19
Bijlage 1 Personalia van de leden van de visitatiecommissie	20
Bijlage 2 Bezoekschema	22

DEEL 1

Algemeen deel

DE ONDERWIJSVISITATIE VERKORTE PROCEDURE

Kleuteronderwijs

1 Inleiding

In het najaar van 2013 heeft de visitatiecommissie Kleuteronderwijs in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) de professionele bacheloropleidingen in het onderwijs: kleuteronderwijs gevisiteerd. Dit initiatief kaderde in de decretale werkzaamheden van de VLUHR op het vlak van de externe kwaliteitszorg.

De bevindingen, conclusies en aanbevelingen van de visitatiecommissie werden vastgelegd in het visitatierapport “Kleuteronderwijs”, dat werd gepubliceerd op 28 mei 2014.

De betrokken opleidingen hebben vervolgens een accreditatieaanvraag ingediend bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). De professioneel gerichte bachelor on het onderwijs: kleuteronderwijs aan Hogeschool PXL kreeg van de NVAO een accreditatie met beperkte geldigheidsduur. De accreditatie werd toegekend voor een periode van 3 jaar, met name tot 30 september 2018.

2 Verkorte procedure

De decreetgever voorziet dat de accreditatie van een opleiding met een beperkte geldigheidsduur plaatsvindt via een verkorte procedure. Een nieuwe externe beoordeling (m.i.v. een gepubliceerd rapport) moet worden uitgevoerd. Op basis daarvan neemt de NVAO een besluit dat zij publiceert in een accreditatierapport.

Onderhavig rapport bevat de resultaten van de externe beoordeling van de professioneel gerichte bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs aan Hogeschool PXL. De beoordeling werd uitgevoerd door een visitatiecommissie, samengesteld uit onafhankelijke experts (cfr. infra) en gecoördineerd door de VLUHR. De beoordeling van de opleiding heeft, zoals decretaal bepaald, alleen betrekking op die generieke kwaliteitswaarborgen die als onvoldoende werden beoordeeld, in casu generieke Kwaliteitswaarborg 3, gerealiseerd eindniveau.

3 De visitatiecommissie

3.1 Samenstelling

De visitatiecommissie die deze ‘verkorte’ visitatie uitvoerde, bestond uit vier commissieleden waaronder één commissielid uit de oorspronkelijke visitatiecommissie. De commissie voor de verkorte procedure werd op 15 september 2017 door de VLUHR ingesteld, na positief advies van de NVAO, d.d. 26 juni 2017.

De commissie was als volgt samengesteld:

- **Kristien Arnouts** (voorzitter), gewezen inspecteur-generaal Vlaamse onderwijsinspectie
- **Gerda Calders**, coördinerend directeur basisonderwijs, scholengroep Brussel
- **Kees van de Meent**, gewezen directeur lerarenopleidingen voortgezet onderwijs, Windesheim
- **Yanthe Van Gorp**, studente kleuteronderwijs, Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Andreas Smets, stafmedewerker Kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR, trad op als projectbegeleider en secretaris.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

4 Werkwijze

Ter voorbereiding van de verkorte visitatie heeft de betrokken opleiding een zelfevaluatie-rapport opgesteld waarin de opnieuw te beoordelen generieke kwaliteitswaarborg werd beschreven. Het zelfevaluatie-rapport werd op 14 september 2017 aan de Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR overgemaakt, die het op haar beurt aan de commissieleden bezorgde. De visitatiecommissie kreeg aldus de gelegenheid deze informatie zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden.

Het bezoek van de visitatiecommissie vond plaats op 20 oktober 2017 met een voorbereidend overleg op 19 oktober 2017. Tijdens het bezoek heeft de visitatiecommissie gesprekken gevoerd met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de studenten, stagementoren en het werkveld. Het bezoekschema is toegevoegd als bijlage 2. Tevens heeft de commissie inzage gekregen in onder andere een selectie toetsen, evaluatieopgaven, eindwerken en in het elektronische leerplatform.

Als laatste stap in het proces heeft de commissie, conform het visitatieprotocol “Handleiding voor de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs, Brussel, augustus 2015”, haar bevindingen en conclusies omtrent de te beoordelen generieke kwaliteitswaarborg(en) in voorliggend rapport vastgelegd. De opleiding werd hierbij in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren.

DEEL 2

Opleidingsrapport

HOGESCHOOL PXL

Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs

INLEIDING

De opleiding Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs situeert zich binnen het departement PXL-Education. Het opleidingsbureau vormt het dagelijkse bestuur van de opleiding en is verantwoordelijk voor het opleidingsbeleid. Het opleidingsbureau bestaat uit minimaal vijf leden en is samengesteld uit de domeinverantwoordelijken. De opleidingsraad is samengesteld uit alle personeelsleden die toegewezen zijn aan de opleiding en vormt het orgaan waarin het beleid formeel geadviseerd wordt op voorstel van het opleidingsbureau en brengt adviezen uit ter goedkeuring van het Directiecomité en het Beleidscollege. De opleidingsraad wordt voorgezeten door externe voorzitters die de opleiding ondersteunen. De opleiding koos voor twee voorzitters uit verschillende netten om de verwevenheid met de verschillende netten uit het werkveld nog te versterken. De opleiding heeft ook een studenten- en een werkveldcommissie. De opleiding kan rekenen op ondersteuning en begeleiding door een onderwijsondersteuner vanuit de hogeschool.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerd eindniveau van de bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs als voldoende.

Beoordeling 2014

In het visitatierapport Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs uit 2014 kende de commissie de opleiding een onvoldoende toe voor de generieke kwaliteitswaarborg 3 'Gerealiseerd eindniveau'.

Het toetsbeleid van de opleiding was naar mening van de commissie onvoldoende ontwikkeld. Een steekproef van examens leerde dat de kwaliteit ervan wisselend was. De mate waarin de opleiding aandacht toonde voor validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing en examinering bleef tevens onduidelijk. De commissie achtte het noodzakelijk dat de opleiding evaluatiecriteria en corresponderende beoordelingscriteria uitwerkte. De commissie stelde vast dat de transparantie binnen de opleiding nog kon worden verbeterd. De invulling van de ECTS-fiches was soms niet actueel. Studenten gaven aan dat de beoordeling bij het afstudeerwerk niet altijd doorzichtig was en dat ze soms onvoldoende feedback kregen bij de uitwerking. Daarnaast vond de commissie de kwaliteit van de afstudeerwerken van een onvoldoende niveau. Met name de onderzoeks-

component in de afstudeerwerken diende verder te worden uitgewerkt. De commissie oordeelde bijgevolg dat er onvoldoende garanties waren dat de opleiding het beoogde eindniveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur realiseerde.

Beoordeling hervisitatie

Bij lezing van het zelfevaluatierapport en het inkijken van de beschikbaar gestelde documenten, stelde de commissie vast dat de opleiding sterk heeft ingezet op de tekorten uit de vorige visitatie. De gesprekken tijdens het bezoek bevestigden deze vaststelling. De opleidingsverantwoordelijken hebben de verbeteringen opgestart en hebben het volledige lectorenteam kunnen enthousiasmeren om er samen de schouders onder te zetten. Er is onder andere ingezet op teamvorming van de lectoren, een vergrote betrokkenheid van de andere stakeholders en er werd een opleidingsbeleidsplan, inclusief herstelplan, voor de opleiding uitgewerkt. De commissie stelt daarom dat er een ware cultuuromslag is ingezet.

Met betrekking tot standaard 3, het gerealiseerd eindniveau, stelt de commissie dat de opleiding hard heeft gewerkt om te komen tot een valide, betrouwbare en transparante wijze van toetsen en examineren. Eveneens stelt de commissie dat de opleiding verschillende tools heeft ontwikkeld om aan te tonen dat het eindniveau aansluit bij VKS 6 van het Vlaams Kwalificatieraamwerk. In dit rapport gaat de commissie verder in op deze vaststellingen.

De opleiding is bij het verbetertraject vertrokken van een brede en allesomvattende visie en pedagogisch concept, zo meent de commissie. De opleiding stelt hierbij de 10 rollen van de leraar uit het decreet van 2007 en de eigenheden van Hogeschool PXL centraal met als doel te komen tot een set van (vooropgestelde) leerresultaten. Het was voor de commissie evenwel niet geheel duidelijk welke elementen nu wel of niet centraal staan in de visie en het pedagogisch concept en welke inhoudelijke invulling eraan wordt gegeven. De link tussen enerzijds de visie en het pedagogisch concept en anderzijds het gerealiseerd eindniveau (toetsing en bachelorproef) komen hierdoor nog niet altijd even sterk tot uiting. Daarom raadt de commissie aan om enkele begrippen (bv. pedagogisch community, authenticiteit, ervaringsgericht leren) uit de visie en het pedagogisch concept nader uit te werken en daaraan gerelateerd de onderwijsdidactiek te focussen en toe te passen, gekoppeld aan specifieke aandacht voor deze elementen in de toetsing. Dit zal het gerealiseerde eindniveau van de opleiding nog meer expliciet uit de verf laten komen. Inbreng van externe onderwijskundige en pedagogische expertise kan bij dit proces zinvol zijn.

Voor haar aanpak rond toetsen en examineren heeft de opleiding een **evaluatieplan** uitgewerkt, dat is geënt op het opleidingsoverschrijdend evaluatiekader van Hogeschool PXL. Dat kader bevordert het werken aan de kwaliteit van de toetsen en de evaluatie door alle betrokkenen en helpt de opleidingen om de kwaliteit aantoonbaar te maken. Om het opleidingsspecifieke plan uit te werken is in eerste fase ingezet op de professionalisering van de lectoren. Daarnaast kreeg de opleiding zowel inhoudelijke als vormelijke ondersteuning vanuit de hogeschool bij het opstellen van het evaluatieplan. Het evaluatieplan is opgesteld vanuit een heldere visie op evalueren en op hoe de opleiding de kwaliteit van de evaluaties bewaakt, met inbegrip van alle acties omtrent validiteit, betrouwbaarheid, transparantie van de toetsing en de opvolging van kencijfers en de resultaten van perceptiemetingen. Verder omschrijft het plan concrete richtlijnen en afspraken. Het plan wordt afgesloten met evaluatiematrices. **De commissie heeft vastgesteld dat deze werkwijze heeft geresulteerd in een helder en volledig evaluatieplan. De commissie waardeert de aandacht in het plan voor zowel de vormelijke als inhoudelijke aspecten rond toetsing, maar belangrijker is dat de commissie heeft vastgesteld dat de richtlijnen uit het evaluatieplan ook consequent terug te vinden zijn in de evaluatiepraktijk.** De vormelijke aspecten leiden tot uniforme en verzorgde toetsen, zo heeft de commissie kunnen vaststellen op basis van een staal van toetsen die ze heeft ingekeken. Studenten en lectoren waarderen deze aanpak die hen de

nodige houvast geeft. De inhoudelijke aspecten handelen over het opstellen van valide vragen en betrouwbare evaluatiecriteria. De uitwerking van beheersingsniveaus acht de commissie eveneens positief, aangezien zo kan worden aangetoond dat de studenten niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur bereiken.

De commissie is zeer positief over de opzet van de toetsing en examinering. Ze heeft vastgesteld dat het opstellen van het evaluatieplan tot veel werk geleid heeft voor de opleiding door de ontwikkeling van kaders, nota's, documenten, formulieren... De commissie raadt de opleiding aan te waken over de eventuele planlast voor de lectoren.

Eén van de stappen om de validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing te garanderen is de oprichting van een interne en externe toetscommissie, die zich op regelmatige basis buigen over de kwaliteit van de toetsen. De aanpak van beide toetscommissies kan op waardering van de commissie rekenen. De werking van de externe toetscommissie, samen met de ondersteuning die de opleiding krijgt van ondersteuners en coaches, tonen aan dat de opleiding meer naar buiten gericht is en openstaat voor externe feedback. De commissie kan deze initiatieven alleen maar ondersteunen. Een ander sterk punt is dat de opleiding structureel verbeterleutels en verbetercriteria hanteert en dat de studenten op basis van gecorrigeerde toetsen en opdrachten veel feedback krijgen. Een klein aandachtspunt hierbij is om in de feedback ook de attitudes die de opleiding naar voor schuift, te integreren. Hoewel de opleiding aangeeft dit te doen in het persoonlijk ontwikkelingsplan, zag de commissie dit niet altijd terugkomen. Ten slotte stelt de commissie dat het werken met meer beoordelaars en het toetsen in authentieke contexten een meerwaarde is om de validiteit van de toetsing te borgen.

De transparantie van de toetsing is goed op orde. Zoals reeds aangegeven zien de toetsen er vormelijk goed en eenduidig uit wat houvast geeft aan de studenten. Daarnaast kunnen de studenten voor ieder opleidingsonderdeel in de ECTS-fiches de vorm van evalueren en de evaluatiecriteria, die overigens zeer helder zijn, nagaan. Verder wordt er helder en vlot gecommuniceerd over examenplanning, examenafspraken en over examenresultaten.

De stage, de praktijkondersteuning met het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) en de bachelorproef zijn drie eindproducten van de opleiding die het eindniveau op niveau 6 van de afgestudeerden aangeven. Hoewel het opzet van de **stage** reeds door de vorige visitatiecommissie werd gemaakt heeft de opleiding enkele wijzingen doorgevoerd. Al van in het begin van de eerste trajectschijf gaan studenten actief aan de slag in de klas onder de vorm van een duostage en is de eindstage in de derde trajectschijf gevoelig uitgebreid van vier naar zeven weken. Verder is er in de stage veel aandacht voor reflectie bij studenten en is de evaluatie goed doordacht rond de beheersingsniveaus van de 10 rollen van de leraar. De commissie uit haar waardering voor de versterking van de stage.

In het **persoonlijk ontwikkelingsplan** tonen de studenten aan dat ze voorbereid zijn op de klaspraktijk vanuit kritische reflectie op het eigen handelen en vanuit theoretische kaders. De studenten tonen dit aan door middel van acties en leervragen te formuleren vanuit een specifieke selectie van de 10 rollen van de leraar. De studenten worden begeleid door een POP-coach en geëvalueerd aan de hand van een voorstelling van het POP aan een interne jury. De commissie wil deze werkwijze onderschrijven. Ze heeft tevens enkele POP's ingekeken en meent dat deze goed in elkaar zitten. De leervragen zijn gericht op de groei van de student. De feedback die de studenten krijgen helpt hen hierbij.

In de bachelorproef – wat voorheen het zelfstandig project was – doorloopt de student de volledige onderzoekscyclus. De student wordt reeds voordien vertrouwd gemaakt met onderzoek in

de leerlijn onderzoekend handelen, wat eveneens een vernieuwing is ten aanzien van de vorige visitatie. De commissie vindt de keuze voor een volwaardige bachelorproef en een leerlijn onderzoekend handelen een meerwaarde voor de opleiding. De doelstellingen van de bachelorproef staan helder uitgeschreven in een handleiding en de studenten krijgen tijdens de opdracht voldoende ondersteuning, zo vernam de commissie. Uit de gesprekken bleek ook dat de studenten zich klaar voelen om de bachelorproef aan te vatten. Dat is te danken aan de leerlijn onderzoekend handelen die door de studenten wordt gewaardeerd. Hoewel de commissie nog geen bachelorproeven heeft kunnen inkijken – de implementatie vond plaats in academiejaar 2017-2018 – meent ze op basis van het opzet van de bachelorproef, dat de aandacht voor onderzoek in de opleiding goed is. Ze meent eveneens dat de bachelorproef in de huidige vorm een goede werkwijze is om het eindniveau van de student te expliciteren. Daarnaast heeft de commissie enkele zelfstandige projecten ingekeken van de voorbije twee academiejaren. Hoewel de zelfstandige projecten niet langer zullen bestaan (want ze zijn vervangen door de bachelorproef) meent de commissie dat ook hierin reeds verbeteringen, zoals gevraagd door de vorige commissie, op het vlak van onderzoek zichtbaar zijn. De commissie heeft hierbij één aandachtspunt. Ze stelde vast dat sommige zelfstandige projecten heel uitgebreid waren en dat de studenten moeite leken te hebben met het houden van focus op de onderzoeksvraag. De commissie raadt aan hierover te waken in de bachelorproef: beperk de onderzoeksvraag, houd focus en geef in de conclusie een concreet antwoord op de onderzoeksvraag, op de daarmee verbonden aspecten van het (eigen) (didactisch) functioneren in de klas, van de 10 rollen van de leraar (of de relevante selectie ervan) en van het leren van de kleuters.

Net zoals bij de vorige visitatie looft het werkveld de inzetbaarheid van de afgestudeerden van de opleiding. Bovendien ziet het werkveld een evolutie in positieve zin. Met name de flexibiliteit met betrekking tot het aanwenden van verschillende pedagogische methoden, de teamgerichtheid en het gestructureerd en zorgvuldig werken aan de hand van kaders die de opleiding heeft aangereikt worden als pluspunten benoemd. De alumni (uitdovende curriculum) zelf voelen zich heel goed voorbereid op het werk in de klas en in de school. Zij gaven wel aan niet veel kennis te hebben van het brede veld van methodescholen. De opleiding versterkte de verankering van deze inhouden intussen in het vernieuwde curriculum.

Concluderend meent de visitatiecommissie dat de opleiding sterk heeft ingezet op de aanbevelingen uit het vorige visitatierapport. Binnen de opleiding is een echte cultuuromslag ingezet. Het lectorenteam is sterk geprofessionaliseerd en de opleiding is veel meer dan voorheen naar buiten gericht. Dit alles heeft er toe geleid dat de opleiding een sterk evaluatieplan en evaluatiepraktijk heeft ontwikkeld waarbij valide, betrouwbare en transparante toetsing centraal staat. Bovendien vindt de toetsing aansluiting bij VKS 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Ook de (verwachte) kwaliteit van de bachelorproeven, de uitgebreide stage en het POP bevestigen de bevinding van de commissie dat de opleiding zich in de goede richting ontwikkelt. De commissie besluit dat de kwaliteit wordt geborgd en kent dan ook de score voldoende toe aan generieke kwaliteitswaarborg 3 'gerealiseerd eindniveau'.

INTEGRAAL EINDOORDEEL VAN DE COMMISSIE

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau (2014)	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsleerproces (2014)	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau (2018)	V ¹

Gegeven de bovenstaande positieve score die bij de herbeoordeling aan generieke kwaliteitswaarborg 3 werd toegekend, en overwegende de positieve scores die in het visitatierapport uit 2014 werden toegekend, is het eindoordeel van de Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs van Hogeschool PXL, conform de beslisregels, voldoende.

¹ De generieke kwaliteitswaarborg wordt beoordeeld op een tweepuntenschaal onvoldoende/voldoende.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Personalia van de leden van de visitatiecommissie

Kristien Arnouts

Kristien Arnouts startte in 1977 als docente in de lerarenopleiding en was ze betrokken bij leerplanontwikkelingen secundair en hoger onderwijs en lid van de centrale examencommissie hoger en secundair onderwijs. In 1992 stapte ze over naar de onderwijsinspectie, waar ze mee vorm gaf aan de ontwikkeling van de schooldoorlichtingen. Vanaf 2000 was ze als inspecteur-generaal SO betrokken bij beleidsontwikkelingen binnen het onderwijs. In 2010 werd ze verantwoordelijk voor de interne beleidsontwikkeling binnen De Christelijke Onderwijs Centrale met focus op toekomstgerichte visieontwikkeling op onderwijs en leraren(opleiding). Vanaf 2003 was Kristien Arnouts voorzitter van verschillende visitatiecommissies. Sinds haar pensionering in 2016 werkt ze als extern en onafhankelijk onderwijsadviseur.

Kees van de Meent heeft een achtergrond als pedagoog en onderwijskundige. Gedurende zijn loopbaan nam hij verschillende functies op binnen het onderwijs. Hij is betrokken bij het Vlaamse Hoger Onderwijs sinds 2002 door zijn werk bij Artesis en bij de NVAO: eerst als beleidsmedewerker, daarna ook als panellid en als secretaris. Bij LOI Hogeschool deed hij gedurende zes jaar proefaccreditaties. Vanaf zijn pensionering in 2007 werkt hij als extern beoordeelaar en onafhankelijk adviseur.

Gerda Calders

Gerda Calders is opgeleid tot onderwijzeres voor het lager onderwijs. Zij heeft jarenlang lesgegeven als onderwijzer in het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Vanaf 1995 tot 2003 was zij directeur basisonderwijs in het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap te Brussel. Sinds 2003 is zij Coördinerend Directeur Basisonderwijs van de Scholengemeenschappen Brusselia (schoolvrij). Daarnaast maakt zij deel uit van verschillende raden en adviescommissies. Zo is zij onder andere stichtend lid van het Stimulerend Meertalig Onderwijs Brussel (STIMOB), lid van het dagelijks bestuur van de Scholengroep Brussel, bestuurslid van VIRBO (Vereniging Inrichtingshoofden Basisonderwijs GO!), oprichter en bestuurslid van GIBBON (Gemeenschapsinitiatief Brusselse Buitenschoolse Opvang in het Nederlands), lid van de werkgroepen Onderwijs en Taskforce Capaciteit van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), lid van de adviesraad basisonderwijs van het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en lid van de Algemene Raad van de Vlor.

Yanthe van Gorp

Yanthe van Gorp is studente kleuteronderwijs aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (AP). Zij is studentenvertegenwoordiger en secretaris in de departementale onderwijsraad van AP.

BIJLAGE 2

Bezoekschema

19 oktober 2017

16:30–19:00	intern overleg
19:00	avondmaal commissie

20 oktober 2017

09:00–09:30	intern overleg
09:30–10:30	opleidingsverantwoordelijken
10:30–10:45	intern overleg
10:45–11:45	studenten, inclusief afgestudeerden
11:45–12:45	middagmaal + inkijken documenten
12:45–13:45	docenten en onderwijsondersteuners
13:45–14:15	intern overleg
14:15–15:00	werkveld
15:00–16:00	spreekuur + intern overleg
16:00–16:30	opleidingsverantwoordelijken
16:30–17:30	afsluitend beraad
17:30	mondelijke rapportering
